

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง จังหวัดตรัง

Sustainability of Coastal Community-Based Ecotourism in Trang Province

ณัฐทิศา โรจนประศาสน์^{1,*}, วิภาวรรณ ดินนังวัฒนะ² และ ประเสริฐ ทองหนูน้อย¹
Natthita Rojchanaprasart^{1,*}, Wipawan Tinnungwattana² and Prasert Tongnunui¹

ABSTRACT

The objective of this research was to study the sustainability of ecotourism in coastal communities in Trang province, Thailand. The target groups were community tourism leaders, stakeholders (such as the Subdistrict Administration Organization, staff of the Office of Tourism and Sports, staff of Non-Government Organizations), and tourists staying in four homestays. The homestays were Yong Star homestay, Bho Hin farmstay, Kho Libong homestay, and Kho Muk homestay. The data were collected using in-depth interviews, a sharing forum, and a questionnaire. From the results, the sustainability of coastal community-based ecotourism could be considered from an output/outcome dimension. There were agreements between the evaluation results for both communities and tourists. From the total score of 5.00, ranking of the overall sustainability was at the high level ($\bar{X} = 4.04$ and 3.82 , respectively) along with the effectiveness of tourism management in the community ($\bar{X} = 4.01$ and 3.78 , respectively), and the impact of tourism management on the community ($\bar{X} = 4.06$ and 3.85 , respectively). However, these sustainability levels were affected by three dimensions: context, communities' social capital and process dimensions.

Keywords: sustainable tourism, coastal community-based ecotourism

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งกลุ่มเป้าหมาย คือ แกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ได้แก่ อบต. เจ้าหน้าที่

ของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรัง และเจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชน) และนักท่องเที่ยวที่เข้าพักโฮมสเตย์ใน 4 แห่ง คือ หอยสตาร์โฮมสเตย์ บ่อหินฟาร์มสเตย์ เกาะลิบงโฮมสเตย์ และเกาะมุกด์โฮมสเตย์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีแลกเปลี่ยน

¹ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สิกะว. ตรัง 92150.

Faculty of Science and Fisheries Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Sikao, Trang 92150, Thailand.

² คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม 73170.

Faculty of Environment and Resource Studies, Mahidol University, Nakhon Pathom 73170, Thailand.

* Corresponding author, e-mail: natthita@hotmail.com

เรียนรู้ และเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากผลการศึกษา ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งพิจารณาได้จากมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินสอดคล้องกัน จากคะแนนเต็ม 5.00 ความยั่งยืนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04 และ 3.82 ตามลำดับ) รวมถึงด้านประสิทธิผลในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.01 และ 3.78 ตามลำดับ) และด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.06 และ 3.85 ตามลำดับ) ทั้งนี้ระดับความยั่งยืนดังกล่าวนี้เป็นผลมาจาก 3 มิติ คือ มิติบริบท มิติทุนทางสังคมของชุมชน และมิติกระบวนการ

คำสำคัญ: ความยั่งยืนของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

บทนำ

กระแสของ “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ทำให้เกิดการท่องเที่ยวทางเลือกขึ้น คำที่ใช้กับการท่องเที่ยวทางเลือกหรือการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีบทบาท มีชื่อเรียกแตกต่างกันหลายชื่อ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางการศึกษา การท่องเที่ยวทางการเกษตร การท่องเที่ยวผจญภัย โฮมสเตย์ (พจนนา, 2546: หน้า 13; สีนธุ์, ม.ป.ป.; Ponna, 2009, p. 42)

สหประชาชาติได้ประกาศในปี พ.ศ. 2545 เป็น "ปีแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสากล (International Year of Ecotourism)" จึงเกิดคำใหม่ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community-Based Ecotourism, CBET) (Suansri, 2003, p. 14) โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่รับผิดชอบต่อพื้นที่ธรรมชาติ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงมีการนำมิติทางสังคมเข้ามาด้วย คือ ชุมชนท้องถิ่นต้องมีการควบคุมและเข้าไปเกี่ยวข้องในการพัฒนาและจัดการอย่างแท้จริง และผลตอบแทนยัง

คงอยู่ในชุมชน (WWF International, 2001, p. 2; Center for Ecotourism and Sustainable Development: CESD, 2006, p. 6; Khanal & Babar, 2007, p. 2)

UNWTO (องค์การการท่องเที่ยวโลก) ได้ให้นิยามการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism development, STD) ว่าเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุเป้าหมาย ด้านเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการด้านสุนทรีย์ ในขณะที่ต้องรักษาวัฒนธรรม ระบบนิเวศที่สำคัญ ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบที่สนับสนุนการดำรงชีวิต (Inskeep, 1998 cited in Theerapapisit, 2007, p. 2; CESD, 2006, p. 5)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Tsaur, Lin, & Lin, 2006) แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวใดๆ รวมถึงการท่องเที่ยวทางเลือกย่อมเกิดผลลัพธ์ใน 2 ทาง คือ เชิงบวก และเชิงลบ ซึ่งจะส่งผลต่อความยั่งยืนหรือไม่ยั่งยืนของการท่องเที่ยว ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนได้ก็ต่อเมื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีความยั่งยืน จึงมีคำถามว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งมีความยั่งยืนหรือไม่ในระดับใด โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งในจังหวัดตรัง

กรอบในการพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนการท่องเที่ยวครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีระบบ (System theory) ประกอบด้วย บริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต/ผลลัพธ์ (Output/outcome) (House & Bowditch, 1977 อ้างถึงใน วีรบูรณ์, สมศรี, พรธิดา, อัมรินทร์ และ จุไรรัตน์, 2553: หน้า 11–12) ร่วมกับกรอบแนวคิดตัวชี้วัดความยั่งยืนของ UNSCD ที่จัดทำภายใต้ Agenda 21 มี 4 มิติ คือ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสถาบัน/การเมือง (DiSano, 1995) ทั้งนี้ส่วนที่

เกี่ยวข้องกับทุนของชุมชนถือเป็นปัจจัยนำเข้า จึงสรุปว่าตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนชายฝั่งเป็น 4 มิติ คือ บริบท ทุนของชุมชน กระบวนการ และผลผลิต/ผลลัพธ์ความยั่งยืน

วิธีการศึกษา

ประชากร

ประชากร คือ แกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ได้แก่ องค์กรการบริหารส่วนตำบล การท่องเที่ยวและกีฬา องค์กรพัฒนาเอกชน) และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักโฮมสเตย์ ซึ่งจากสถิติข้อมูลนักท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2554 มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในจังหวัดตรัง จำนวน 1,007,717 คน จากจำนวนนี้เป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศร้อยละ 7 เป็นจำนวน 70,540 คน และจากจำนวนนี้เป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชนร้อยละ 25 เป็นจำนวน 17,635 คน (UNWTO อ้างถึงใน พจนนา, 2546, หน้า 34)

กลุ่มตัวอย่าง

ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแกนนำกลุ่มการท่องเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแบบเจาะจง ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 23 และ 6 คน ตามลำดับ ส่วนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในโฮมสเตย์ในแต่ละชุมชน

ใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973, p. 729) โดยความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างกำหนดไว้ร้อยละ 5 คำนวณได้ขนาดตัวอย่าง 392 คน ทั้งนี้มีโฮมสเตย์ในจังหวัดตรังที่ขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดตรังทั้งหมดจำนวน 7 แห่ง ซึ่งกลุ่มที่ศึกษาเฉพาะโฮมสเตย์ในชุมชนชายฝั่งจำนวน 4 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 57.14 ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในการศึกษาครั้งนี้เป็น 224 คน ($392 \times 57.14\%$) ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในโฮมสเตย์ของแต่ละกลุ่มแบบโควตา (Quota sampling) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลได้จริง 239 คน ดังตารางที่ 1

ขั้นตอนในการศึกษา

ขั้นที่ 1 การพัฒนาตัวชี้วัดความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง มีดังนี้

- 1.1) การทบทวนวรรณกรรมและสังเคราะห์เอกสาร
- 1.2) การพัฒนาร่างกรอบแนวคิด/ตัวชี้วัด
- 1.3) การตรวจสอบกรอบแนวคิด/ตัวชี้วัด ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกทีมแกนนำของกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน 4 กลุ่ม
- 1.4) การทบทวน/ปรับปรุงตัวชี้วัด

ขั้นที่ 2 การประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง

2.1 เครื่องมือการวิจัย โดยนำตัวชี้วัดที่ได้มาสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับความยั่งยืนของการ

ตารางที่ 1 ขนาดตัวอย่างแกนนำ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักท่องเที่ยว จำแนกตามกลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชน

กลุ่มการท่องเที่ยว	แกนนำ	ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	นักท่องเที่ยว
การท่องเที่ยวโดยชุมชนหอยสตาร์โฮมสเตย์	5	1	55
บ่อหินฟาร์มสเตย์	5	2	81
การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเกาะลิบง	7	1	73
เกาะมุกด์โฮมสเตย์	6	2	30
รวม	23	6	239

ท้องถิ่นของชุมชน จำนวน 3 ชุด คือ แบบสอบถาม ชุดที่ 1 สำหรับแกนนำกลุ่มท้องถิ่นของชุมชน ชุดที่ 2 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุดที่ 3 สำหรับนักท่องเที่ยว

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้ 1) ความตรงของแบบสอบถาม ได้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากนักวิชาการ 3 คน 2) ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ได้เก็บรวบรวมข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว จำนวน 30 ชุด โดยข้อคำถามที่มี 5 สเกล นำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสัมประสิทธิ์ Cronbach's alpha ปรากฏผลค่าความเชื่อมั่นจากแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.928 โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแต่ละด้าน คือ ด้านทุนของชุมชน ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.893, 0.796, และ 0.804 ตามลำดับ

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม อีกทั้งเป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน จึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแกนนำ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งผ่านตัวชี้วัดความยั่งยืน ในวันที่ 1 พฤศจิกายน 2555 อาคารเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง โดยใช้แบบสอบถามชุดที่ 1 สำหรับแกนนำกลุ่มท้องถิ่นประเมินความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชน โดยแกนนำกลุ่มการท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายตอบระดับความยั่งยืนและเหตุผลทำให้คะแนนของกลุ่มแบบสอบถามชุดที่ 2 สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประเมินบทเรียนของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (คำถามปลายเปิด) ส่วนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักโฮมสเตย์ทั้ง 4 แห่ง ใช้แบบสอบถามชุดที่ 3 เรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวของชุมชน

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามคำถาม

ปลายเปิดทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ส่วนคำถามที่วัด 5 ระดับความคิดเห็น ทำการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเกณฑ์คะแนนระดับความยั่งยืน ดังนี้

4.21 - 5.00	ความยั่งยืนมากที่สุด
3.41 - 4.20	ความยั่งยืนมาก
2.61 - 3.40	ความยั่งยืนปานกลาง
1.81 - 2.60	ความยั่งยืนน้อย
1.00 - 1.80	ความยั่งยืนน้อยที่สุด

ผลการศึกษาและอภิปราย

มิติผลผลิต/ผลลัพธ์

การนำเสนอความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่งในมุมมองของชุมชนและมุมมองของนักท่องเที่ยวไม่ใช่เพื่อการเปรียบเทียบ แต่เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูล โดยความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง พิจารณาได้จากมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04 และ 3.82 ตามลำดับ) (ตารางที่ 2) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.01 และ 3.78 ตามลำดับ) และด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.06 และ 3.85 ตามลำดับ)

ผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ผลตอบแทนทางสังคม และผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม ดังนี้

1. ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ในภาพรวมพบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ใน

ตารางที่ 2 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ (ระดับชุมชนชายฝั่ง)

ข้อความ	แกนนำ 4 ชุมชน (n = 23)			นักท่องเที่ยว (n = 239)		
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	$\bar{X}$	SD	ระดับ
มิติด้านผลผลิต/ผลลัพธ์	4.04	0.38	มาก	3.82	0.77	มาก
-ผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	4.01	0.54	มาก	3.78	0.63	มาก
1. ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ	3.88	0.43	มาก	3.66	1.05	มาก
1.1 ทำให้เกิดการไหลเวียนเศรษฐกิจในชุมชน	3.50	1.00	มาก	3.13	1.32	ปานกลาง
1.2 มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย	4.25	0.50	มากที่สุด	4.08	1.26	มาก
1.3 สมาชิกกลุ่มการท่องเที่ยวมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น	3.50	0.58	มาก			
1.4 การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม	4.25	0.50	มากที่สุด			
2. ผลตอบแทนทางสังคม	3.96	0.24	มาก	3.83	0.97	มาก
2.1 เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	3.75	0.50	มาก			
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับผู้เกี่ยวข้อง	3.75	0.50	มาก			
2.3 กระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง	4.50	0.58	มากที่สุด			
2.4 กระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาาติ มัคคุเทศก์บริษัททัวร์ ฯลฯ เกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม / ทรัพยากรชายฝั่ง	4.25	0.96	มากที่สุด	3.67	1.60	มาก
2.5 คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว	4.25	0.50	มากที่สุด			
2.6 การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนในด้าน การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน	4.25	0.50	มากที่สุด			
2.7 ชุมชนเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยวของชุมชน	3.00	1.41	ปานกลาง			
2.8 นักท่องเที่ยวรู้สึกผูกพันกันสมาชิกในชุมชน				3.86	0.96	มาก
2.9 นักท่องเที่ยวคิดกลับมาเที่ยวในชุมชนอีก				3.95	0.98	มาก
3. ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม	3.95	0.66	มาก	3.77	0.67	มาก
3.1 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น	4.00	0.82	มาก			
3.2 ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	4.50	0.58	มากที่สุด			
3.3 ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม	3.75	0.50	มาก			
3.4 ช่วยให้เกิดการประหยัดพลังงาน (น้ำ ไฟฟ้า)	3.50	1.00	มาก			
3.5 คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม	4.00	0.82	มาก			
3.6 นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม				3.77	0.67	มาก
4. ความพึงพอใจของแกนนำกลุ่มต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	4.25	0.96	มากที่สุด			
-ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการ	4.06	0.46	มาก	3.85	1.02	มาก
5. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีความสอดคล้องกับ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มด้าน ความยั่งยืน	4.00	0.82	มาก	3.85	1.02	มาก
6. การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนมีส่วนขยายผล	4.13	0.14	มาก			
6.1 มีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและตระหนัก ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง / วัฒนธรรม	4.25	0.50	มากที่สุด			
6.2 เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน	4.00	0.00	มาก			
6.3 เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล	4.25	0.50	มากที่สุด			
6.4 ชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อ เผยแพร่ขยายผล	4.00	0.00	มาก			

ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.88 และ 3.66 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.25 และ 4.08 ตามลำดับ) และมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวแก่สมาชิกกลุ่มอย่างเป็นธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.25) สอดคล้องกับ Barzekar, Aziz, Mariapan, Ismail and Hosseini (2011, p. 138), Belanger (2006, pp. 4-5), และ Foucat (2002) กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนดำเนินการเรื่องผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในท้องถิ่นมีความหลากหลาย อีกทั้งสอดคล้องกับ Bhattacharya and Kumari (2004), CESD (2006, p. 4), และ Foucat (2002) ที่กล่าวว่า ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีจุดมุ่งหมายในการสร้างและกระจายรายได้อย่างเท่าเทียม

2. ผลตอบแทนทางสังคม ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.96 และ 3.83 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ใน 4 ประเด็น คือ 1) การท่องเที่ยวกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความสนใจและ ตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม และทรัพยากรชายฝั่ง 2) การท่องเที่ยวกระตุ้นให้นักท่องเที่ยว ภาควิชา มัคคุเทศก์ของบริษัททัวร์ เกิดความสนใจและ ตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม และทรัพยากรชายฝั่ง โดยที่บ่อยครั้งที่มิหนว่ยงาน กลุ่มธุรกิจ กลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาทำกิจกรรมจิตอาสาที่ตรง ได้แก่ ปลูกหญ้าทะเลและกิจกรรมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ 3) คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยว และการท่องเที่ยว 4) การท่องเที่ยวให้ผลประโยชน์แก่คนในชุมชนให้ด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ดังที่ Abidin (1999, pp. 148-152), และ Satarat (2010, pp. 302-303) ที่กล่าวถึง ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสร้างแรงจูงใจและเพิ่มความตระหนักของคนในท้องถิ่นในเรื่องมรดกทางธรรมชาติ อีกทั้ง Dyer et al. (2007, p. 415),

Ramser (2007, p. 18) กล่าวว่า ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวของชุมชนทำให้ผู้อยู่อาศัยมีทัศนคติต่อการท่องเที่ยวในทางบวกและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนี้ Barzekar et al. (2011, p. 138), Georgescu and Neilsen (2004, p. 21), Ramser (2007, p. vii), และ Satarat (2010, p. 304) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนทำให้มีการจัดหา/ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. ผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.95 และ 3.77 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น 1) ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.50) และการอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) 2) ช่วยให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนการเรียนรู้และศึกษาสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00 และ 3.77 ตามลำดับ) 3) ช่วยลดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75) ดังที่ Davison, Harris and Vogel, 2005, p. 1307) กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม อีกทั้ง Dixit and Narula (2010) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญอย่างมากต่อประสิทธิภาพของผู้มาเยี่ยมชม นอกจากนี้ Abidin (1999, pp. 148-152), Georgescu and Neilsen (2004, p. 24), Satarat (2010, pp. 302-303) ที่กล่าวว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จประการหนึ่งก็คือผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมต้องได้รับการจัดการ ได้แก่ ขยะ น้ำเสีย

ผลลัพธ์ด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06 และ 3.85 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

1. ความยั่งยืนเรื่องความสอดคล้อง กล่าวคือ แนวทาง/หลักการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งมีความสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือบริบทที่จะแสดงถึงแนวโน้มด้านความยั่งยืน ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยว ประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00 และ 3.85 ตามลำดับ)

2. ความยั่งยืนและความสามารถในการขยายผล ในภาพรวม พบว่า ชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.13) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น 1) มีส่วนกระตุ้นให้สังคมเกิดความสนใจและตระหนักต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรชายฝั่ง อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.25) 2) เปลี่ยนระบบความสัมพันธ์ให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุล อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.25) ดังที่กลุ่มบ่อหินฟาร์มสเตย์เห็นว่าชาวบ้านจะเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ น้ำต้องสะอาด 3) เกิดเครือข่ายการทำงานทั้งภายในและภายนอก อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) 4) ชุมชนมีการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนิเวศวัฒนธรรมเพื่อเผยแพร่ขยายผล อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) สอดคล้องกับ Bynoe (2009, p. 12) กล่าวว่า ประชาชนตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม อีกทั้ง Horton (2009, p. 100), Rome (1999, p. 19) กล่าวว่า ผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวของชุมชนต่อชาวบ้านในชุมชนคือ เครือข่ายทางสังคม นอกจากนี้ Lai and Nepal (2006, p. 1119) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวควรให้การศึกษาแก่ชุมชนท้องถิ่นเรียนรู้และเพิ่มความตระหนักในเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ทั้งนี้ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่ง (ผลผลิต/ผลลัพธ์) อยู่ในระดับมาก ดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นผลมาจากหลายองค์ประกอบร่วมกัน คือ 1) มิติบริบท 2) มิติด้านทุนของชุมชน และ 3) มิติด้านกระบวนการ ดังนี้

มิติด้านบริบท

บริบทที่สนับสนุนต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

1. นโยบายของภาครัฐที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน คือ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน และสนับสนุนการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2. นโยบายของหน่วยงานระดับพื้นที่ที่สนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง ดังนี้ นโยบายให้การรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ นโยบายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาพื้นที่เพื่อทำแหล่งท่องเที่ยว การทำผังการใช้ประโยชน์พื้นที่เกาะลันตา การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนผ่านเว็บไซต์ และเอกสารรายงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล การพัฒนานุเคราะห์ในการอบรมและศึกษาดูงาน ดังที่ พจนา (2546, หน้า 36) กล่าวถึงนโยบายของรัฐและบทบาทของรัฐท้องถิ่นในการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

3. กระแสสังคมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง มีดังนี้ 1) กระแสด้านสิ่งแวดล้อมเรื่อง Carbon credit 2) กระแสการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 3) กระแสการท่องเที่ยวทางเลือก ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวสีเขียว การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รวมถึงกระแสการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนบนโลกสีเขียว (Green planet)

บริบทที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง

1. พ.ร.บ. การประมง พ.ศ. 2490 ที่ห้ามใช้อวนตาเล็กจับสัตว์น้ำ ทำให้บางชุมชนขาดแคลนปัจจัยในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง อีกทั้งกฎหมายของภาครัฐบางข้อเป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ ได้แก่ ข้อกำหนดว่าด้วยการเป็นมัคคุเทศก์ และการรวมกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวชุมชน

2. นโยบายของหน่วยงานระดับพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล ยังมีนโยบายแบบแยกส่วนไม่เข้าใจการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความต่อเนื่องของการทำงานด้านการท่องเที่ยวยังมีน้อย อีกทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

3. กระแสสังคมที่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่ง คือ การปรับตัวของชุมชนชายฝั่งต่อการเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนั้นยังขาดความพร้อมเรื่องการสื่อสาร และขาดความรู้ความเข้าใจในภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนได้

มิติด้านทุนของชุมชน

มิตินทุนของชุมชน คือ ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงความสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่น โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.09) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.71) (ตารางที่ 3)

เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

1. ทุนพื้นฐานด้านกายภาพที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน คือ สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.50) ส่วนนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับ

ตารางที่ 3 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านทุนของชุมชน (ระดับชุมชนชายฝั่ง)

ข้อความ	แกนนำ 4 ชุมชน (n = 23)			นักท่องเที่ยว (n = 239)		
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	$\bar{X}$	SD	ระดับ
มิติด้านทุนของชุมชน	3.09	0.11	ปานกลาง	3.71	0.74	มาก
1. ทุนพื้นฐานด้านกายภาพ	2.50	0.71	น้อย	3.49	0.91	มาก
1.1 ด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า	2.75	0.96	ปานกลาง	3.64	1.04	มาก
1.2 สิ่งอำนวยความสะดวก	2.25	0.50	น้อย	3.33	0.98	ปานกลาง
2. ชุมชนมีความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว	3.81	0.55	มาก	3.92	0.72	มาก
2.1 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน	4.00	0.82	มาก	3.94	0.88	มาก
2.2 ความพร้อมของบุคลากร (ความรู้ ทักษะ)	3.75	0.50	มาก	4.03	0.92	มาก
2.3 ทุนองค์ความรู้ในการจัดการ	4.00	0.82	มาก	3.79	0.83	มาก
2.4 ความตระหนักของชุมชน เรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม	3.50	0.58	มาก	3.92	0.86	มาก
3. การเชื่อมประสาน/ได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วน	2.96	0.97	ปานกลาง			
3.1 ภาครัฐ	3.25	0.96	ปานกลาง			
3.2 ภาควิชาการ	2.75	1.26	ปานกลาง			
3.3 ภาคเอกชน ภาครัฐ บริษัท ทัวริ	2.75	1.50	ปานกลาง			
3.4 องค์กรพัฒนาเอกชน	3.50	1.29	มาก			
3.5 ชุมชนอื่น	3.00	1.41	ปานกลาง			

มาก (ค่าเฉลี่ย 3.49) ดังที่ พจนา (2546, หน้า 29) กล่าวว่า นักท่องเที่ยวแบบชุมชนมีลักษณะเฉพาะที่ต้องการเข้ามาศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน จึงเข้าใจบริบทของชุมชน

2. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ความสามารถของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งด้านแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ความพร้อมของบุคลากร ทักษะความรู้ในการจัดการ รวมถึงความตระหนักของชุมชน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.81 และ 3.92 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น 1) แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00 และ 3.94 ตามลำดับ) 2) ความพร้อมของบุคลากร (ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความชำนาญในการสื่อสาร การบริหารจัดการ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี) อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75 และ 4.03 ตามลำดับ) 3) ความตระหนักของชุมชนเรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.50 และ 3.92 ตามลำดับ) ดังที่ Goodwin and Santilli (2009, p. 5) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า ชุมชนเป็นเจ้าของ ผลประโยชน์แก่คนในชุมชน ชุมชนมีการอนุรักษ์ ผลผลิตกันชนของชุมชน และความร่วมมือของคนในชุมชนอย่างกว้างขวาง อีกทั้ง Mbaiwa, Ryan and Aicken (2005) กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนมีความจำเป็นด้านประสบการณ์ ทักษะทางธุรกิจ และการจัดการ นอกจากนี้สอดคล้องกับ Abidin (1999, pp.148–152), Barzakar et al. (2011, p. 138), Satarat (2010, p. 10) ได้กล่าวถึงความตระหนักของคนในท้องถิ่นในประเด็นทางสังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการท่องเที่ยวของชุมชนต้องสนับสนุนให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมดีขึ้น

3. การเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น (ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงชุมชนอื่น) ทั้งทรัพยากรที่เป็นรูปตัวเงินหรือไม่ใช่ตัวเงิน ได้แก่ ความรู้

คำแนะนำ การเป็นที่ปรึกษา การเป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนประเมินตนเองว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.96)

มิติด้านกระบวนการ

มิติด้านกระบวนการ คือ ระบบการจัดการ กำหนดกฎ กติกา หลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างยั่งยืน ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55 และ 3.76 ตามลำดับ) (ตารางที่ 4)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน และรายประเด็น ดังนี้

1. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ มีมาตรการด้านการอนุรักษ์ ป้องกัน การแก้ไข การฟื้นฟู รวมถึงการสืบทอดแนวคิดสู่รุ่นต่อไป อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.52 และ 3.76 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น ดังนี้

1.1 มาตรการด้านการอนุรักษ์ และมาตรการการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง/วัฒนธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.13 และ 3.76) ดังที่ Davison et al. (2005, p. 1307) กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

1.2 การจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้นักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75 และ 3.49) ได้แก่ การศึกษาวิถีชีวิตชาวประมงหรือสวนยาง การศึกษาธรรมชาติในป่าชายเลน การปลูกหญ้าทะเล ปลูกป่าชายเลน บางกลุ่มมีการแสดงพื้นบ้าน ร้องเงี้ยวให้นักท่องเที่ยวดู สอดคล้องกับ Daengnoi and Richards (2006, p. 1) ที่กล่าวว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่บนฐานของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และทรัพยากรบุคคลของชุมชน

1.3 กติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.75 และ 4.00) โดยกลุ่ม

ท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชนมุสลิมจะมีกติกาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวในเรื่องห้ามการแต่งกายที่ไม่สุภาพ การดื่มสุรา การส่งเสียงดัง โดย Satarat (2010, p. 89) กล่าวว่า ชวามุสลิมจะเคร่งครัดในศาสนา

1.4 มาตรการในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชน อยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.50) โดยบางกลุ่มยังมีข้อจำกัดคือ ไม่นำปัญหาเข้าสู่ที่ประชุมเพราะมีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ภายในคณะ

ตารางที่ 4 ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน มิติด้านกระบวนการ (ระดับชุมชนชายฝั่ง)

ข้อความ	แกนนำ 4 ชุมชน (n = 23)			นักท่องเที่ยว (n = 239)		
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	$\bar{X}$	SD	ระดับ
มิติด้านกระบวนการ	3.55	0.24	มาก	3.76	0.87	มาก
1. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	3.52	0.51	มาก	3.76	0.87	มาก
1.1 มาตรการด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู (ด้านทรัพยากรชายฝั่ง ด้านวัฒนธรรม)	4.13	0.63	มาก	3.76	1.05	มาก
1.2 มาตรการด้านการป้องกันการเสียหายด้านสิ่งแวดล้อม /วัฒนธรรม)	3.50	1.00	มาก			
1.3 มาตรการด้านการแก้ไขปัญหา นำประเด็นปัญหาจากการจัดการท่องเที่ยวเข้าสู่การประชุมและร่วมกันหาแนวทาง ข้อตกลงในการแก้ไขปัญหา	2.50	0.58	น้อย			
1.4 การถ่ายทอด/สืบทอดแนวคิดสู่เยาวชน	3.50	0.58	มาก			
1.5 การจัดกิจกรรมที่กลุ่มท่องเที่ยวจัดให้แก่นักท่องเที่ยว	3.75	0.50	มาก	3.49	1.14	มาก
1.6 กติกาที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว	3.75	1.26	มาก	4.00	0.99	มาก
2. การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วม	3.94	0.13	มาก			
2.1 ร่วมคิด (การกำหนดกฎ กติกา แนวทาง)	4.00	0.00	มาก			
2.2 ร่วมวางแผน (ประชุมกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวร่วมปรับปรุงแผนการจัดการท่องเที่ยว)	4.00	0.00	มาก			
2.3 ร่วมดำเนินงาน (รับรองนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวปลอดภัย ฟังพอใจ และได้เรียนรู้)	4.00	0.00	มาก			
2.4 ร่วมรับประโยชน์จากการท่องเที่ยวของชุมชน	3.75	0.50	มาก			
3. ชุมชนมีการติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	3.19	0.43	ปานกลาง			
3.1 สมาชิกในชุมชน	3.00	0.82	ปานกลาง			
3.2 ภาา (กลุ่มท่องเที่ยวอื่น ภาครัฐ ภาาวิชาการองค์กรพัฒนาเอกชน)	3.75	0.96	มาก			
3.3 นักท่องเที่ยว	4.00	0.82	มาก			
3.4 มัคคุเทศก์บริษัททัวร์	2.00	1.63	น้อย			

กรรมการของกลุ่ม โดย Daengnoi and Richards (2006, p. 1) กล่าวว่า การท่องเที่ยวของชุมชนจะต้องมีการจัดการแบบกลุ่มมากกว่าแบบบุคคล โดยชุมชนต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี

2. การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในทุกๆ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.94) สอดคล้องกับ Bhattacharya and Kumari (2004), CESD (2006, p. 4), Goodwin and Santilli (2009, p. 37), Satarat (2010, p. 10) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการเสริมสร้างพลังของท้องถิ่น โดยชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3. การสื่อสารประชาสัมพันธ์ คือ การติดต่อสื่อสาร และเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งสมาชิกในชุมชน มัคคุเทศก์ ภาาติเครือข่าย และนักท่องเที่ยว ด้านความรู้ ความเข้าใจในกฎ กติกา และแนวทางปฏิบัติของชุมชน ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศต่างๆ โดยชุมชนประเมินว่าอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.19)

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนชายฝั่ง พิจารณาได้จากมิติผลผลิต/ผลลัพธ์ ในภาพรวม พบว่า ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวประเมินว่ามีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ผลตอบแทนทางสังคม และผลตอบแทนทางนิเวศวัฒนธรรม) และด้านผลกระทบของการจัดการท่องเที่ยวของ

ชุมชน (ความสอดคล้องและการขยายผล) ซึ่งความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชายฝั่งอยู่ในระดับมากนั้น เป็นผลมาจากหลายองค์ประกอบร่วมกัน คือ มิติบริบท มิติด้านทุนของชุมชน และมิติด้านกระบวนการ

ข้อเสนอแนะ

ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนชายฝั่งจังหวัดตรังส่งผลมาจากมิติบริบท ทุนของชุมชน และกระบวนการ เพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งจึงจำเป็นต้องจัดการกับมิติดังกล่าว ดังนี้

1. บริบท

1.1 หน่วยงานระดับท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลควรสนับสนุนนโยบายการท่องเที่ยวของชุมชนที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่มีความต่อเนื่องรวมถึงมีการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการเตรียมความพร้อมของชุมชนชายฝั่งเพื่อปรับตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ได้แก่ ทักษะทางภาษา (ภาษาอังกฤษ หรืออื่นๆ) ทักษะด้านการบริการ (มัคคุเทศก์ การต้อนรับ) ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ทักษะการจัดการโฮมสเตย์ รวมถึงการส่งเสริมด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวของการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ ได้แก่ ด้านนักท่องเที่ยว ด้านการตลาดท่องเที่ยว ด้านการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านการเปิดการค้าเสรีอาเซียน ด้านกฎหมายการท่องเที่ยว เป็นต้น

1.3 การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนจำเป็นต้องมีความพร้อมด้านสาธารณูปโภค ได้แก่ ไฟฟ้า น้ำประปา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาด้านสาธารณูปโภคให้มีประสิทธิภาพและเพียงพอซึ่งไม่ใช่มีไว้เพื่ออำนวยความสะดวกกับนัก

ท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวแต่เป็นการบริการพื้นฐานหลักที่ชุมชนควรได้รับ รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน ป้ายบอกทาง ห้องน้ำสาธารณะ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

2. ทุนของชุมชน

การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งยังมีข้อจำกัดในเรื่องการเชื่อมประสานและการได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่น จึงต้องมีการเชื่อมประสานกับภาคส่วนอื่น โดยเฉพาะภาครัฐ ภาควิชาการ มัคคุเทศก์ของบริษัททัวร์ให้มากขึ้น ซึ่งการเชื่อมประสานกับมัคคุเทศก์ของบริษัททัวร์หรือรีสอร์ทจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งต่อนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชน

3. กระบวนการ

3.1 การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งยังมีข้อจำกัดในเรื่องมาตรการด้านการแก้ไขปัญหา จึงต้องสร้างการมีส่วนร่วมโดยการพบปะพูดคุย/รับฟังความคิดเห็น ปรึกษาหารือในประเด็นปัญหา และร่วมกันหาแนวทางข้อตกลงในการแก้ไขปัญหาให้มากขึ้น

3.2 การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งยังมีข้อจำกัดในเรื่องการติดต่อสื่อสารและเชื่อมโยงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารกับสมาชิกในชุมชน และมัคคุเทศก์ จึงควรต้องมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนให้กับสมาชิกในชุมชนเพื่อการมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวของชุมชน และประชาสัมพันธ์กับมัคคุเทศก์บริษัททัวร์เพื่อประโยชน์ในการส่งต่อนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชนอีกทางหนึ่ง

3.3 การท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งยังมีข้อจำกัดในเรื่องการเปิดโอกาสให้เยาวชนในชุมชนได้เข้าร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ถึงการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน จึงควรให้เยาวชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนมากขึ้น ได้แก่ การฝึกเยาวชนให้เป็นมัคคุเทศก์น้อย

3.4 การท่องเที่ยวของชุมชนจะต้องรักษาเอกลักษณ์ และสร้างจุดเด่นให้แตกต่างจากการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยม (Mass tourism) โดยการรักษาเอกลักษณ์วิถีชีวิตแบบเกษตรดั้งเดิมของชาวบ้านในชุมชนชายฝั่ง คือ ประมง สวนยาง จะเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่แสวงหาประสบการณ์ใหม่ของชีวิต รวมถึงรักษามาตรฐานการบริการเหมือนญาติมิตร และการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งที่ให้โฮมสเตย์เป็นแหล่งเรียนรู้

3.5 จากกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวต้องการมาทำกิจกรรมจิตอาสา กลุ่มการท่องเที่ยวของชุมชนชายฝั่งจำเป็นต้องจัดกิจกรรมจิตอาสาให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น นอกจากเป็นทางเลือกแก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนและสังคมด้วย

เอกสารอ้างอิง

- พจนา สวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ, โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- วิบูรณ์ วิจารณ์, สมศรี ศิริขวัญชัย, พรธิดา วิเศษศิลปานนท์, อัมรินทร์ ทิพย์บุญราช และ จุไรรัตน์ ปิยะวัชร. (2553). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดการดำเนินหลัก (KPI) ที่เหมาะสมเบื้องต้นสำหรับกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ตามความในมาตรา 97 (3). ภายใตโครงการ ศึกษาแนวทางการดำเนินงานกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ตามความในมาตรา 97 (3). กรุงเทพฯ: แพลนโมทิล.*
- สินธุ์ สโรบล. (ม.ป.ป.). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. Retrieved from www.vcharkarn.com/varticle/38304
- Abidin, Z. Z. (1999). *The identification of criteria and indicators for the sustainable*

- management of ecotourism in Taman Negara National Park, Malaysia: A delphi consensus*. Retrieved from http://wvuscholar.wvu.edu:8881/exlibris/dtl/d3_1/apache_media/L2V4bGlicmlzL2R0bC9kM18xL2FwYWNoZV9tZWRpYS8xMDEyNw==.pdf
- Barzekar, G., Aziz, A., Mariapan, M., Ismail, M. H., & Hosseini, S. M. (2011). Delphi technique for generating criteria and indicators in monitoring ecotourism sustainability in Northern forests of Iran: Case study on Dohezar and Sehezar Watersh. *Folia Forestalia Polonica, series A*, 53(2), 130–141.
- Belanger, K. (2006). *Ecotourism and its effects on native populations*. Retrieved from www.geog.umd.edu/academic/undergrad/harper/kbelanger.pdf
- Bhattacharya, P., & Kumari, S. (2004). *Application of criteria and indicator for sustainable ecotourism: scenario under globalization*. Retrieved from www.ibcperu.org/doc/isis/5321.pdf
- Bynoe, P. (2009). *Whither community based ecotourism as a sustainable development driver: The case of Surama, Guyana*. International Conference Turtle Conservation, Ecotourism and Sustainable Community Development, UWI-SALISES Learning Resource Centre July 29, 2009. Retrieved from file:///D:/My%20Search/Search-05%20new%20eco/06%20CBET/Whither%20Community%20Based-Ecotourism.ppt_PBynoe.ppt#256,1,Whither
- Center for Ecotourism and Sustainable Development; CESD (2006). *A simple user's guide to certification for sustainable tourism and ecotourism*. Retrieved from <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=1028822>
- Daengnoi, J., & Richards, P. (2006). *Community based tourism and the responsible ecological social tours project (REST), Thailand - An Introduction*. Retrieved from www.tourisme-solidaire.org/projet/pdf/C5ThailandeREST.pdf
- Davison, R. M., Harris, R. W., & Vogel, D. R. (2005). *E-commerce for community-based tourism in developing countries*. Retrieved from www.pacis-net.org/file/2005/234.pdf
- DiSano, J. (1995). *Indicators of sustainable development: Guidelined and methodologies*. Retrieved from www.un.org/esa/sustdev/publications/indisd-mg2001.pdf
- Dixit, S. K., & Narula, V. K. (2010). Ecotourism in Madhav National Park: Visitors' perspectives on environmental impacts. *South Asian Journal of Tourism and Heritage*, 3(2), 109–115.
- Dyer, P., Gursoy, D., Sharma, B., & Carter, J. (2007). Structural modeling of resident perceptions of tourism and associated development on the Sunshine Coast, Australia. *Tourism Management*, 28(2), 409–422.
- Foucat, V. S. A. (2002). Community-based ecotourism management moving towards sustainability, in Ventanilla, Oaxaca, Mexico. *Ocean & Coastal Management*, 45(8), 511–529.
- Georgescu, D., & Neilsen, P. (2004). *A Canadian study of indicators relating to sustainable tourism and ecotourism: The case study of Northern Cape Breton*. Retrieved from www.tourismforum.scb.se/presentations/SDTheme9June/Canada/Stockholm_Presentation.ppt#256,1
- Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). *Community-based tourism: A success?* Retrieved from www.andamandiscoveries.com/press/press-harold-goodwin.pdf
- Horton, L. R. (2009). Buying up nature economic and social impacts of Costa Rica's ecotourism boom. *Latin American Perspectives*, 36(3), 93–107.
- Khanal, B. R., & Babar, J. T. (2007). *Community based ecotourism for sustainable tourism development in the Mekong Region*.

- Retrieved from www.cuts-international.org/HRC/pdf/PB-1-07.pdf
- Lai, P.-H., & Nepal, S. K. (2006). Local perspectives of ecotourism development in Tawushan Nature Reserve, Taiwan. *Tourism Management* 27(6), 1117–1129.
- Mbaiwa, J. E., Ryan, C., & Aicken, M. (2005). *Chapter 8 - Community-based tourism and the marginalized communities in Botswana: The case of the Basarwa in the Okavango Delta*. Oxford: Elsevier.
- Ponna, P. (2009). *Community-based tourism development in Sihanoukville*. Cambodia, International Program, Prince of Songkla University. Master of Business Administration in Hospitality and Tourism Management.
- Ramser, T. (2007). *Evaluation ecotourism in Laikipia, Kenya: Assessint the socio-economic impact of ecotourism and conservation attitude in a multiple case study*, (Unpublished master's thesis), Faculty of Natural Sciences, University of Bern.
- Rome, A. (1999). *Ecotourism impact monitoring: A review of methodologies and recommendations for developing monitoring programs in Latin America*. Retrieved from www.uhu.es/pablo.hidalgo/docencia/effects/AADD/d_4_e_ecotourism_impacts_monitoring_eng.pdf
- Satarat, N. (2010). *Sustainable management of community-based tourism in Thailand*, (Unpublished doctoral dissertation), National Institute of Development Administration, Bangkok.
- Suansri, P. (2003). *Community based tourism handbook*. Bangkok: Responsible Ecological Social Tour- REST.
- Theerapapisit, P. P. (2007). *A review of community-based tourism*. Research Paper Under The Mekong: Learning across Borders Project, Social Research Institute, Chiang Mai University, Thailand.
- Tsaur, S.-H., Lin, Y.-C., & Lin, J.-H. (2006). Evaluating ecotourism sustainability from the integrated perspective of resource, community and tourism, *Tourism Management*, 27, 640–653.
- WWF International (2001). *Guidelines for community-based ecotourism development*. Retrieved from www.icrtourism.org/Publications/WWF1eng.pdf
- Yamane T. (1973). *STATISTICS An introductory analysis*. New York, NY, USA: Harper & Row.

TRANSLATED THAI REFERENCES

- Sarobol, S. (n.d.). *Community-based tourism management*. Retrieved from www.vcharkarn.com/varticle/38304 [In Thai]
- Suansri, P. (2003). *Community based tourism handbook*. Bangkok: Responsible Ecological Social Tour- REST. [In Thai]
- Wisartkul, W., Sirikwanchai, S., Visaetsilapanonta, P., Tipboonrat, A., & Piyawat, J. (2010). *Action research to develop appropriate initial key performance indicators (KPI) for power development fund as stated in section 97 (3) under the Operational Feasibility Study of the Power Development Fund as Stated in Section 97 (3)*. Bangkok, Thailand: Motif Plan. [In Thai]